

**ENTREVISTA REVISTA DIGITAL DE L'ESCENA
RDE. Crítica teatral de Barcelona. Andreu Sotorra
Revista Digital de l'Escena 2010.
L'altaveu. La mirada després del vidre.
Centre de Documentació Teatral.
INAEM. Ministeri de Cultura.
Enregistrament fet al Teatre Nacional de Catalunya (TNC).
Barcelona, 5 de novembre del 2010.
Productora: Gataro**

Introducció. L'any teatral 2010 a Barcelona

Crec que l'any 2010 teatral a Barcelona i per extensió a Catalunya es podria qualificar d'"any de resistència". És a dir, davant les adversitats de retalls generalitzats de pressupostos, les companyies, les productores i el conjunt de professionals han apostat per aguditzar la creativitat i no s'han paralitzat ni les noves propostes ni l'obertura de nous teatres, sobretot a Barcelona, que ha tancat el 2010 amb una cinquantena de teatres actius. El repte consisteix a recuperar per a les companyies els circuits de gira que han patit un seriós retrocés a causa de les dificultats de molts teatres i pressupostos municipals, cosa que minva també la possibilitat de fer arribar a molts espectadors que no viuen o no es desplacen a Barcelona produccions que fins ara tenien un circuit establert. Malgrat això, els gairebé 50 teatres de Barcelona van reunir en l'última temporada més de 2 milions 600 mil espectadors, una xifra històrica que té la mirada posada en la xifra màgica dels 3 milions d'espectadors que, a jutjar pels musicals i els grans espectacles programats a finals del 2010 i més enllà podria arribar a assolir.

Quant al contingut en general de l'any teatral 2010, diria que estem vivint una època en què no abunden les sorpreses als grans auditoris. S'ha instal·lat en empresariat teatral més potent la por al risc i s'ha imposat cert esperit conservador. I el més característic d'aquesta situació, dins el 2010, ha estat, pel complex de la crisi, l'allau de reposicions d'espectacles que van tenir èxit de públic dues o tres temporades abans.

Una característica important del 2010 ha estat també l'anunci de relleus de directors artístics. Calixto Bieto deixarà la direcció del

Teatre Romea i el substituirà Julio Manrique; Àlex Rigola deixa també la direcció del Teatre Lliure per donar pas al veterà Lluís Pasqual; Javier Daulte ha deixat La Villarroel i ha passat el relleu a Carol López; Joan Maria Gual ha deixat el Festival de Peralada, a qui substitueix Oriol Aguilà; Ricardo Swarcer deixarà al Festival Grec al final de la propera edició; i Jordi Colominas ha acabat aquest any la seva direcció al capdavant de la Fira de Teatre de Tàrrrega, substituït per Jordi Duran. El Teatre Nacional de Catalunya se salva del canvi de direcció immediata perquè Sergi Belbel va renovar l'any passat el seu mandat fins l'estiu de l'any 2013. Com es veu, relleus de vegades generacionals, de major a menor en alguns casos (Carol López, Julio Manrique) i viceversa, en el cas del Teatre Lliure, que tornarà a mans d'un dels veterans fundadors, Lluís Pasqual. Aquests aires d'intercanvi generacional ja han influït a finals del 2010 en algunes programacions que intenten que el traspàs no sigui un forat per a ningú sinó una ruta plana i sense peatges de cap tipus.

Els gèneres: infantil, clàssic, noves propostes...

És una missió gairebé impossible resumir un any teatral a Barcelona que presenta més de 400 espectacles en una temporada, de tot tipus i gèneres. En general, crec que podríem parlar més aviat de tendències. Per exemple, la tendència dels últims anys dels grans musicals o més aviat dels grans xous que reuneixen una varietat de públic ('Hoy no me puedo levantar'; 'Forever King of Pop', 'Hair', 'The Opera Show', '40 El Musical'...) produccions nascudes a la Gran Vía de Madrid i que han trobat a Barcelona espais cèntrics, clàssics i adequats a la seva dimensió: Teatre Coliseum, Teatre Tivoli, Teatre Victòria, Teatre Apolo, Barcelona Teatre Musical, etcètera, i que són en part, entre cometes, "culpables" de l'augment d'espectadors de la temporada.

Pel que fa al teatre de públic, diguem de certa maduresa, hi ha una clara divisió entre les programacions dels teatres públics i els teatres privats. En aquesta línia: el Teatre Nacional de Catalunya i el Teatre Lliure són els dos grans espais que presenten una programació que pretén conservar el que s'entén com a principis del teatre anomenat clàssic, de text o d'idees. En aquest grup hem d'afegir, però, el Teatre Romea, dirigit fins ara per Calixto Bieito, que, malgrat la seva gestió privada a càrrec de Focus, manté una línia molt similar a la que seria la d'un teatre públic. I encara, la Biblioteca de Catalunya, que en una nau gòtica com a espai natural ha albergat principalment obres dirigides per Oriol Broggi com 'Natale in casa Cupiello', d'Eduardo de Filippo.

Davant d'aquests espais de tall clàssic, el teatre privat oscil·la entre la comèdia i la nova autoria. I quan dic teatre privat em refereixo és clar tant als de capacitat mitjana com a les sales que no arriben a dos-cents espectadors. Aquestes últimes, és clar, més obertes a noves propostes, a espectacles de petit format i a obres que neixen pensant en una proximitat entre actors i espectadors.

El teatre de les companyies més potents

El Teatre Lliure, sota la direcció d'Àlex Rigola, ha aconseguit en els últims anys una línia de vegades desconcertant per als mateixos espectadors però no exempta d'interès. Durant sis mesos de l'any 2010, el Lliure de Montjuïc ha funcionat amb dues sales, la sala gran (Fabià Puigserver) i la més petita (Espai Lliure). En aquesta es va presentar, per exemple, una versió d'"American Buffalo", de David Mamet, que va tornar a l'estiu, sota la direcció de Julio Manrique. I a la sala gran, potser l'espectacle que més impacte va causar durant el 2010 va ser el muntatge de Heiner Müller, amb la companyia de la Berliner Ensemble, i la peça de Bertolt Brecht sobre 'Arturo Ui', una paròdia de Hitler amb l'actor alemany Martin Wuttke. I un espectacle del mateix Àlex Rigola, 'Dictadura-Transició-Democràcia', de diferents autors, entre ells, Xavier Albertí i Lluïsa Cunillé, que va sorprendre per la utilització que va fer de diferents espais del Teatre Lliure a més d'aprofundir en una etapa històrica poc explotada en teatre. I del Teatre Lliure, també de Xavier Albertí, cal esmentar la versió de la novel·la 'Vida privada', de Josep Maria de Sagarra, una novel·la publicada el 1932 i que reflecteix una Barcelona dels anys vint entre la burgesia i la vida del Paral·lel i que Albertí va convertir en una quasi revista musical.

Finalment, pel que al Teatre Lliure es refereix, no podem oblidar la reobertura que ha fet de l'antic Lliure de Gràcia, després de set anys d'obres, i que ho ha fet amb un brillant Tennessee Williams, que Àlex Rigola ha reduït i manipulat al seu gust i que ha titulat fins i tot: "Gata sobre teulada de zinc calenta", una obra que tindrà la seva versió en castellà perquè està coproduïda amb el Centro Dramàtico Nacional. No hi ha ni Paul Newman ni Elizabeth Taylor, però sí que hi ha Chantal Aimée i Joan Carreras, entre d'altres, com Muntsa Alcañiz o Andreu Benito. Un ambient de *puzzle* entre un camp de cotó que crea una atmosfera d'insomnis i angoixa entre els personatges i que s'ha convertit en un dels espectacles destacats del 2010.

I al Teatre Nacional de Catalunya, hem de tenir en compte que són tres sales amb línies diferents però moltes vegades difuses entre la sala Gran, la Petita i la Tallers. Així per exemple, vam veure a la sala Petita una fusió de dues obres d'Ingmar Bergman, 'Escenes d'un matrimoni' i 'Sarabanda', dirigides per Marta Angelat i en

coproducció amb el Teatro Espanyol. A la sala principal, la Gran, es va presentar una versió de 'L'auca del senyor Esteve', l'obra clàssica de Santiago Rusiñol, que va dirigir Carme Portacelli, i que va renovar el personatge del popular senyor Esteve, que representa el petit comerciant que lluita pel seu negoci de teixits contra vent i marea. Per fer honor als clàssics, a la mateixa sala es va estrenar un Shakespeare, 'Nit de reis', dirigit per Josep Maria Mestres. I la sala Gran va aprofundir en un altre clàssic com Txékhov amb la obra 'Platonov', en versió castellana, protagonitzada per Pere Arquillué. La sala Gran va tancar l'any amb l'obra 'Agost', de Tracy Letts, una obra d'èxit a Broadway, premis Tony i Pulitzer, una tragicomèdia ambientada en l'Amèrica profunda, dirigida per Sergi Belbel, el mateix director del TNC, i amb un repartiment difícil de reunir: Emma Vilarasau, Rosa Renom, Anna Lizaran, Abel Folk... Espectacle total.

A la sala Tallers, es va estrenar 'Lluny de Nuuk', espectacle del programa T6, destinat a autors encara joves. En aquest cas, Pere Riera, sobre les mentides d'una família burgesa, industrial, que veu com el seu patrimoni s'enfonsa amb els fills hereus. L'obra estava dirigida pel mateix autor.

I a la sala Petita, es va recuperar un autor modernista, Adrià Gual, amb una obra centenària, 'Misteri de dolor', una tragèdia en un ambient rural que el director Manuel Dueso va traslladar a la dècada dels anys seixanta, amb Mercè Arànega en el paper protagonista.

El teatre comercial

Bé, ¿què és teatre comercial? Vet aquí la polèmica. Si tenim en compte que les últimes dades de l'Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya parlen d'una recaptació de més de 65 milions d'euros en conjunt, ¿qui s'atreveix a deixar de qualificar de comercial qualsevol teatre, públic o privat? Jo crec que és un terme que serveix de vegades per intentar menysprear segons quin tipus de teatre però que es pot aplicar a qualsevol de les cinquanta sales que hi ha actives a Barcelona. Si tenen una taquilla, tenen un teatre comercial. ¿Que no és en part comercial la taquilla del Teatre Nacional de Catalunya o del Teatre Lliure? ¿O és que els teatres públics pel sol fet de ser-ho es poden permetre el luxe de no tenir una bona ocupació? Que jo sàpiga les entrades dels teatres públics no són gratuïtes. Si bé és cert que parteixen d'una aportació de pressupost públic —pagat per tots els ciutadans— una gran part dels seus ingressos s'esperen també de la taquilla. I crec que això és el que ha propiciat també que alguns espectacles produïts per teatres públics han estat de vegades un èxit posterior en teatres privats. Només un exemple, però significatiu: 'El mètode Grönholm'. Per quarta temporada, aquest 2010, al Teatre Poliorama. Però 'El mètode Grönholm', de Jordi Galceran, va néixer en una sala de les dues mitjanes del Teatre Nacional de Catalunya fa set anys. I és, per ara, l'obra d'autor català més traduïda i representada a tot el món. Una producció pública, doncs, convertida en el que suposo que anomenem comercial. ¿I això vol dir que per ser comercial no té la qualitat que tenia quan es va representar al teatre públic? En aquest 2010, si hem de citar un espectacle, entre cometes, "comercial", no podem ignorar l'impacte de la música de Mecano amb 'Hoy no me puedo levantar'. Més comercial impossible. Amb 300.000 espectadors al Teatre Tivoli. I com a exemple d'una altra política amb qualificació de "comercial" podem citar també el Teatre Goya, sota la direcció de Josep Maria Pou, que ha aconseguit un èxit darrere l'altre de públic des de la seva obertura. Aquest any amb 'Un Déu salvatge', de Yasmina Reza; 'Un marit ideal', d'Oscar Wilde, i finalment amb 'Baraka', en versió argentina, dirigida per Javier Daulte.

El teatre alternatiu

Sobre el teatre alternatiu diria una cosa semblant al teatre comercial: que l'etiqueta és cada vegada més difusa. De vegades és més alternativa una sala gran o mitjana que una sala petita. Els interessos i les tendències circulen actualment d'escenari en escenari. Continuen, però, al peu del canó, la sala Beckett, també la Sala Muntaner, al Versus Teatre, el Teatre Gaudí Barcelona, el Brossa Espai Escènic, el Círcol Maldà, l'Antic Teatre i el Teatre Tantarantana, que ofereixen programacions que permeten la sortida de propostes de petites companyies. I l'aparició, encara recent, de l'Almeria Teatre, a Gràcia, potser és la sala que ha aportat una línia més personal, de creacions pròpies i intentant oferir una alternativa a les alternatives amb teatre principalment de base musical com dos dels muntatges del 2010 : 'The Black Rider', de Robert Wilson, Tom Waits i William S. Burroughs, en versió de Lluís Anton Baulenas i direcció de Víctor Álvaro, o 'El casament dels petits burgesos', de Bertolt Brecht, que ha permès fins i tot la disposició en grades de la sala. El Teatre anomenat alternatiu gaudeix doncs de bona salut, a jutjar pels seus bons resultats.

El teatre familiar. Evolució dels arguments.

Una altra tendència en auge és la de l'anomenat teatre familiar. Molts d'aquests musicals es nodreixen de públic familiar. I hi ha altres espectacles que no tenen cap frontera d'edat, com és ara la nova versió de 'La nit de Sant Joan', de Dagoll Dagom, dirigida per Carles Alberola, en el recentment inaugurat teatre Artèria Paral·lel. És un espectacle absolutament familiar, pel seu contingut, pel seu rerefons màgic, pels seus personatges i, també, perquè enllaça una generació que ho va viure fa trenta anys amb una joveníssima generació que fins i tot ha canviat el concepte d'una nit com la de Sant Joan. I podríem afegir el Cirque du Soleil, més familiar impossible, o el Circ Raluy, o el Circ Cric, o l'espectacle de carpa, 'Le sort du dedans', de Blai Mateu, el fill del pallasso Tortell Poltrona, que captiva tot tipus d'espectadors amb només un cavall, un acròbata, un violoncel i una trapezista. Espectacles que aporten una enorme riquesa a la formació de nous espectadors partint de la maduresa, no al revés.

L'altra cara de la moneda del teatre familiar són les programacions pensades per a primers espectadors, per a una franja d'espectadors que oscil·la entre els 3 i, com a màxim, els 8 / 9 anys. Aquí tenim les programacions estables de sales petites o mitjanes (Tantarantana, La Puntual, Teatre Gaudí Barcelona, Guasch Teatre, Jove Teatre Regina, Fundació Joan Miró, Teatre Poliorama...) Un gènere, el teatre familiar, que s'ha vist enfortit últimament amb el suport de coproduccions en festivals com el de Peralada, o en produccions del Gran Teatre del Liceu o el Teatre Nacional de Catalunya, que va estrenar el 2010 una versió de 'La casa sota la sorra', de Joaquim Carbó, una novel·la *bestseller* entre el públic jove català, objecte d'un musical. Precisament, la mateixa companyia Egos Teatre va presentar al Teatre Poliorama un espectacle de titelles 'En Joan sense por', en col·laboració amb el Centre de Titelles de Lleida. I també ha representat una bona aposta l'espectacle 'Gats' (compte, no confondre amb 'Cats'), que la Companyia La Trepa ha presentat al Teatre Regina, amb música de Ferran González, autor d'un altre espectacle, 'Pegados', estrenat a l'Almeria Teatre i que va fer també temporada a Madrid. I l'espectacle familiar més destacat pel seu impacte és sens dubte el primer musical a escala internacional del personatge de ficció Geronimo Stilton, un ratolí periodista, d'autoria italiana, que només en català ha venut un milió d'exemplars dels

seus llibres i en castellà, es calcula que més de 4 milions i mig d'exemplars. Un musical estrenat en català al Teatre Condal del Paral·lel i que està dirigit per Àngel Llàcer, amb música de Manu Guix, i que compta en el repartiment, i en el paper de terrible bruixa, amb la polifacètica actriu dramàtica i còmica Lloï Bertran.

Els Festivals més destacats

Del Festival de Peralada han sortit algunes produccions, sobretot, de teatre familiar, ja que el Festival està dedicat principalment a la música. A Barcelona, continua incombustible el Festival Grec, amb l'etiqueta de festival de teatre, però amb una gran part de la programació de l'àmbit de la música. Les diferents direccions del Festival Grec han intentat sempre combinar les produccions pròpies amb les coproduccions internacionals. Però el Grec no aconsegueix ser un festival de teatre del sud d'Europa que atregui espectadors visitants, com de vegades s'ha intentat promocionar des de les institucions. No cal pretendre ser un Avinyó, és clar, ni un Edimburg, perquè ja existeixen, però si prenem com a exemple el Festival de Salt / Girona (Festival de Tardor), sí que aquest s'ha convertit en l'autèntic Festival de Tardor de Catalunya amb una combinació de produccions pròpies i internacionals que han permès presentar, per exemple, aquest any, espectacles com 'Persona. Marilyn', de Krystian Lupa. Una sana enveja i una assignatura pendent que té Barcelona, ja sigui amb un Grec encara més arriscat en teatre o amb la creació d'un nou festival de tardor que només va tenir un precedent ja oblidat en ocasió dels Jocs Olímpics del 92 i que hauria de ser possible amb la participació de les cinquanta sales de la ciutat.

Noves sales: obertures i tancaments

L'any 2010 ha estat, sens dubte, l'any dels nous teatres a Barcelona. No hem de lamentar, per sort, cap tancament, malgrat les dificultats econòmiques. Mentrestant, Barcelona ha vist com han aixecat el teló espais renovats: A l'Almeria Teatre, hem d'afegir, la reconversió en teatre d'una de les sales de cinema, l'Alexandra Teatre, al centre de la Rambla de Catalunya, gestionada per Teatreneu . El 2010, van obrir renovats l'Antic Teatre, el renovat i emblemàtic Lliure de Gràcia, millorat pel que fa a les condicions tècniques i d'atenció al públic, amb una exposició permanent de ceràmica del pintor Frederic Amat, a l'escala principal; la SGAE ha assumit a la gestió del nou Artèria Paral·lel, antic Teatre Espanyol i Studio 54, i la celebrada obertura del renovat cafè-concert més antic d'Europa, El Molino, amb les seves aspes il·luminades de nou, amb nova tecnologia exterior i una nova línia artística a l'interior, intentant no perdre l'origen d'aquella *Pajarera* del Paral·lel convertida després en el *Petit Moulin Rouge* fins a la seva decadència com El Molino després de superar la censura franquista i l'apatia de la Transició i la Democràcia. Aquí tenim El Molino, símbol del Paral·lel, un Paral·lel que comença a brillar de nou amb una avinguda de teatres com el Condal, el Victòria, l'Apolo, l'Artèria... i al seu costat, com una denúncia, tancat i gairebé en ruïnes, l'agonitzant Teatre Arnau, que espera brillar un dia com El Molino.
